

**TRANSPARENCY
INTERNATIONAL
BULGARIA**

Асоциация „Прозрачност без граници“
София 1000, ул. „Бистрица“ № 3, ет. 4
тел.: 02/986 77 13, 986 79 20, факс: 986 78 34
e-mail: tbox@transparency.bg
www.transparency.bg

Изх. № 174/18.06.2013 г.

ДО
КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Дата 14/11/2013
19.08.2013

УВАЖАЕМИ ГОСПОЖИ И ГОСПОДА КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,

Поканата за становище приемаме като резултат от продължителната и задълбочена работа, която нашата неправителствена организация извършва при провеждането на редица инициативи насочени към провеждането на честни и демократични избори в съответствие с утвърдените международни стандарти в период на повече от десет години.

Във връзка с официално писмо от Конституционния съд на Република България, изх. № 13/к.д. 13/2013 от 31.05.2013 г. имаме възможността да вземем следното отношение:

Асоциация „Прозрачност без граници“ бе официално регистрирана като наблюдател на изборите за народни представители на 12 май 2013 г. с Решение на Централната избирателна комисия № 2367-НС/03.04.2013 г. Въз основа на това организацията извърши наблюдение на изборния процес, включително подготовката и провеждането на изборите. В обхвата на наблюдението бе и работата на районните избирателни комисии и на избрани секционни избирателни комисии от територията на всички избирателни райони в страната.

Наблюдението бе извършено в сътрудничество с повече от 20 граждански организации и 266 наблюдатели, и при спазване на международно утвърдените стандарти за мониторинг на изборния процес. Активно бе проследена и дейността на ангажираните с провеждането на изборните институции.

До настоящия момент организацията е извършила първоначална обработка на резултатите и оценка на хода на предизборната кампания, като те са отразени в доклад с предварителни данни от наблюдението, който е публично достъпен и на официалния сайт на организацията: <http://transparency.bg> (секция „Гражданско наблюдение на парламентарни избори 2013“ и секция „Новини“) и който предоставяме на Вашето внимание.

В настоящия период Асоциация „Прозрачност без граници“ извършва анализ на информацията, получена от прилагането на всички методи на наблюдение и оценка на изборния процес. С оглед мащабите на наблюдението, както и в съответствие с международно утвърдените стандарти за изработване на официални доклади от наблюдение на изборния процес, Асоциация „Прозрачност без граници“ ще изработи финален доклад от наблюдението в рамките на 2 месеца след приключването на

**TRANSPARENCY
INTERNATIONAL
BULGARIA**

26

*Асоциация "Прозрачност без граници"
София 1000, ул. "Бистрица" № 3, ет. 4
тел.: 02/986 77 13, 986 79 20, факс: 986 78 34
e-mail: mbox@transparency.bg
www.transparency.bg*

изборите. Основните констатации, препоръки и изводи ще бъдат анонсирани публично и ще бъдат предоставени на всички заинтересувани страни, в това число и на Вас.

Надяваме се да допринесем, чрез експертизата и специфичния анализ на организация от неправителствения сектор, за осъществяване на правомощията на Конституционния съд.

Изразяваме увереност, че решението, което ще бъде постановено ще обогати конституционната практика, ще даде възможност да бъдат прецизирани редица правни институти и ще бъде основа за преодоляване на редица недостатъци в процеса на подготовка и провеждане на избори като основа за формирането по легитимен път на демократични институции.

Във връзка с определението на съда от 11.06.2013 г. и отговор на писмо с изх. № 14/к.д. 14/2013 от 13.06.2013 г., приложено изпращаме доклад с предварителни данни от наблюдението (12 стр.).

С уважение:

КАЛИН СЛАВОВ
ИЗПЪЛНИТЕЛЕН ДИРЕКТОР
НА АСОЦИАЦИЯ „ПРОЗРАЧНОСТ
БЕЗ ГРАНИЦИ”

АСОЦИАЦИЯ „ПРОЗРАЧНОСТ БЕЗ ГРАНИЦИ“

ИЗБОРИ ЗА НАРОДНИ ПРЕДСТАВИТЕЛИ В 42-РО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

---

12 май 2013 година

ПРЕДВАРИТЕЛНИ ДАННИ ОТ НАБЛЮДЕНИЕТО

ОБХВАТ НА НАБЛЮДЕНИЕТО

Асоциация „Прозрачност без граници“ извърши наблюдение на изборния процес със съдействието на 266 наблюдатели, регистрирани от Централната изборителна комисия. Наблюдателите на организацията извършиха мониторинг на работата на 31 районни изборителни комисии и 290 рискови секционни изборителни комисии, разположени на територията на всички изборителни райони в страната.¹

Наблюдението бе извършено по методология, разработена от Асоциация „Прозрачност без граници“ през 2009 година, в която основен обект на внимание е спазването на утвърдените демократични стандарти за протичане на изборния процес и гарантирането на възможност за свободен и демократичен избор на гражданите. В съответствие с този подход, наблюдателите на организацията следяха за нарушения, категоризирани в 4 основни групи: организационни нарушения, нарушения на правилата за агитация, купуване на гласове и контролиран вот.

ПРЕДИЗБОРНА КАМПАНИЯ И ОБЩ КОНТЕКСТ, В КОЙТО СЕ ПРОВЕДОХА ИЗБОРИТЕ

След масови протести, породени от високите цени на електроенергията, монополите и социално-икономическите условия в страната, правителството на ГЕРБ подаде оставка на 20 февруари 2013 година. Предсрочните парламентарните избори за 42-ро Народно събрание бяха насрочени от президента на Република България на 12 март, 41-то Народно събрание бе разпуснато и бе назначено служебно правителство.

Динамиката на обществените настроения доведе до фокусиране на общественото недоволство към политическите партии и към цялостния модел на управление на страната, осъществяван през последните 23 години. В този период ясно се откри кризата на доверието между основните участници в политическия процес – граждани

---

¹ Наблюдението бе извършено от 31 мониториращи екипа, извършили наблюдение на предизборната кампания и в изборния ден на територията на всички изборителни райони в страната. То бе осъществено със съдействието на широка коалиция, включваща 22 неправителствени организации, работещи на национално, местно и регионално ниво.

и политически партии, която придоби потенциала на криза на представителството на институциите в страната.

Законодателна рамка на изборния процес

Предизборната кампания, съответно изборите на 12 май 2013 година, се проведеха по правилата на Изборния кодекс (в сила от 14 юни 2010 г.), който бе променен след интензивни дебати в последната сесия на 41-то Народно събрание.

В резултат на това бяха приети промени, които: осигуряват възможност за публичност на информацията относно работата на ЦИК и РИК, в това число и за публикуване на резултатите от гласуването на интернет страниците на РИК; възможности за взаимен контрол между политическите партии чрез въвеждане на изискване ръководството на всяка комисия да е съставено от представители на три различни политически партии; повече прозрачност и възможности за по-ефективен контрол над застъпниците на кандидатите (проблематична фигура в предишните избори); по-широк достъп на наблюдателите до работата на изборната администрация; допълнителни правила относно финансирането на предизборните кампании. Без дискусия бе приета промяна, която премахва възможността за отразяване на преференциален вот в бюлетината, който е считан като важен инструмент за ангажиране на по-активно участие на гражданите в изборния процес.

Проблеми, които не намериха своето адекватно решение в променения закон, са: коректността на избирателните списъци и подходът за тяхното съставяне; високите изисквания за регистриране на участници в изборите, които имат ограничителен характер; изцяло платеният достъп до медиите; липсата на яснота и предвидимост при разпределението на мандатите без изричното включване на методиката за изчислението на мандатите в Изборния кодекс; отстраняване на дефицити в правната рамка, установени при произвеждане на избори за държавен глава и местна власт през 2011 г. (контрол върху отпечатването на бюлетини, изборни книжа и печати).

Предизборна кампания

Изминалата предизборна кампания може да се характеризира като силно негативна и доминирана от няколко проблема. Тя има две характеристики, които следва да бъдат отбелязани: почти отсъстващата дискусия за политическите програми и приоритети в бъдещото управление; стремеж да бъдат компрометирани политическите опоненти, като на местно ниво наблюдатели констатираха системно публикуване и разпространение на печатни материали срещу политически конкуренти.

В първата част кампанията бе доминирана от дискусията за социално-икономическата обстановка в страната и необходимите действия за ограничаване цените на енергоизточниците.

В хода на кампанията се разразиха два скандала, които сложиха своя отпечатък върху цялата предизборна атмосфера. Скандалът с подслушването на политически фигури и високопоставени длъжностни лица зададе рамката на цялата предизборна

кампания и се превърна в доминираща тема на обсъждане, а неин завършек бе скандалът с изтичането на информация за бюлетините, тиражиран в деня за размисъл.

Скандалът с откритите бюлетини, разrazil се в деня за размисъл, разкри няколко съществени дефицита в дейността на ключови участници в публичното пространство: на първо място, липсата на достатъчно ефективен контрол върху отпечатването и съхранението на изборните книжа, както и липсата на достатъчно прозрачност относно договора на Министерския съвет с изпълнителя; на второ място, недостатъчните гаранции срещу изтичането на информация от разследващите органи към медиите, което създаде предпоставки за частично, непълно или неточно отразяване на случая в деня за размисъл; неспазването на правилата за отразяване на предизборната кампания в деня за размисъл и на определени етични стандарти в работата на медиите, което силно нагнети обществено напрежение непосредствено преди началото на изборния ден.

Следва да се отбележи, че непосредствено преди официалния старт на кампанията една от темите, които предизвикаха определено обществено напрежение, бе спазването на законовите изисквания за събиране на определен брой подписи на граждани, необходими за официалното регистриране на партии, коалиции и независими кандидати. След проверка на събраните подписки служба ГРАО излезе с информация, че има 14 127 невалидни подписи. Това отново поставя въпроса за извършване на законодателни промени, които да намалят ненужно високите изисквания за участниците в изборите, както и проблема за стриктното спазване на законовите изисквания за защита на личните данни на избирателите.

Граждански борд за свободни и прозрачни избори (Изборен борд)

Гражданският борд за свободни и прозрачни избори (Изборен борд) се създаден по инициатива на президента на Републиката и по предложение на министър-председателя на Република България. Покани за участие бяха отправени до неправителствени организации – регистрирани наблюдатели на настоящите и на предходните избори, както и до независими експерти – представители на академичните среди.

Замислен като в неформална и независима структура, той не можа да се еманципира в необходимата степен от инициаторите на своето създаване и през целия период на функциониране бе възприеман като придатък към изпълнителната власт. Впоследствие това обстоятелство даде основание на Централната избирателна комисия за формален отказ от участие в неговата работа.

Замисълът да интегрира усилията на изпълнителна власт, изборна администрация и на неправителствените организации не бе доведен до успешна реализация. Експертизата на водещите неправителствени организации, с опит и традиции в наблюдението на избори, не бе пълноценно интегрирана в рамките на дейността на Изборния борд. Основна положителна черта на неговата дейност се оказва възможността за предоставяне на информация от институциите на изпълнителната власт, които имат правомощия във връзка с подготовката и провеждането на изборите. Липсата на коректна и собствена идентификация като независим, самостоятелен работен формат, се оказва предизвикателство пред основната цел на създаването му – да

повиши доверието в подготовката и провеждането на парламентарните избори в контекста на засилени граждански протести.

Инициатива на Гражданска коалиция за наблюдение на изборния процес

В началото на април 2013 година Асоциация „Прозрачност без граници“ стартира гражданска инициатива за повишаване на прозрачността, отчетността и почтеността в изборния процес, която си поставя за цел да осъществи независим граждански мониторинг над дейността на институциите и участниците в изборите за 42-ро Народно събрание.

Осем неправителствени организации предложиха на партиите Обществен договор за свободни, честни и демократични избори, с който се опитаха да ангажират политическите партии с провеждането на предизборна кампания в съответствие със стандартите за прозрачност и отчетност, както и с прилагането на мерки за превенция на злоупотребите с избирателни права на гражданите.

Към документа се присъединиха 22 партии, които се ангажираха да приложат високи професионално-етични критерии при номинирането на членове на секционните избирателни комисии, да предприемат действия за повишаване на тяхната компетентност, да осигурят публичност на информацията относно броя на своите застъпници, както и публичност на информацията относно финансирането на предизборните си кампании.

Оценката на изпълнението на ангажиментите на партиите непосредствено след края на предизборната кампания показва все още ниска степен на готовност за изпълнение на ангажиментите към подобен тип граждански инициативи. Около една трета от партиите се отзоваха на писменото предложение за предоставяне на информация относно изпълнението на договора. Инициативата е оказала положителен ефект върху публичността при финансирането на предизборните кампании, но за съжаление не е постигнат търсения ефект на публичност относно застъпниците, които политическите партии са ангажирани в национален мащаб. Общата оценка констатира ниско ниво на ангажираност на политическите партии и коалициите с провеждане на открита и прозрачна предизборна кампания.

Пътна карта на изборния процес

За първи път в рамките на кампанията за избор на 42 Народно събрание, Асоциация „Прозрачност без граници“ изработи и въведе нов инструмент за гражданско наблюдение върху работата на институциите на държавната и местната власт, пряко ангажирани в подготовката и провеждането на демократични и честни избори: ПЪТНА КАРТА. Тя съчетава два основни подхода:

- предоставя възможност за про-активно взаимодействие с институциите – основна цел на пътната карта е да приложи системата за ранно сигнализиране относно недостатъци в изпълнението на основни дейности, осигуряващи ефективната и прозрачна организация на изборния процес;

- представлява рамка за последваща оценка на дефицитите, силните и слабите страни на създадения комплекс от между-институционални взаимодействия, както и сравнимост на действията на българските институции с водещи международни и европейски стандарти.

Екипът от експерти на Асоциация „Прозрачност без граници“ наблюдаваше ежедневно изпълнението на основните стъпки от пътната карта за всички включени в обхвата на изследването институции. Резултатите от мониторинга откритиха следните основни дефицити:

Изборна администрация – най-големият дефицит в работата на изборната администрация продължава да бъде обучението на секционните избирателни комисии (СИК): проведено в последния момент, то се отрази върху качеството на работа на комисиите в изборния ден с голям брой констатирани нередности и нарушения (виж: Характер на констатираните нарушения);

Министерски съвет – въпреки усилията да се въведат нови форми на публичност и диалог с гражданското общество, основният дефицит в действията на Министерския съвет бе свързан с липсата на последователна политика за прозрачност при провеждането на обществените поръчки и последващ контрол върху тяхното изпълнение: основни стандарти за публичност и предотвратяване конфликт на интереси не бяха приложени при обществената поръчка за отпечатване на бюлетини, изборни книжа и печати;

Министерство на външните работи – основен дефицит в работата на ведомството е поддържането на база данни за гласуващите в чужбина, довело до проблеми с организацията на СИК и гласуването извън страната (Лондон, Виена и др.);

Министерство на вътрешните работи и Прокуратурата на Република България – констатирано бе закъсняло стартиране на политиката за ефективна работа по сигнали на граждани за нарушаване на политическите им права, както и липса на устойчива политика за прозрачност за брой подадени сигнали и предприети действия, като в случая на ПРБ неприлагането на такава политика се оказа критично именно в деня за размисъл.

ОСНОВНИ КОНСТАТАЦИИ ОТ НАБЛЮДЕНИЕТО В ИЗБОРНИЯ ДЕН

Достъп на наблюдателите до работата на комисиите

Като цяло, наблюдателите на организацията имаха възможност да извършват безпрепятствено наблюдение на изборния процес в секционните и районните избирателни комисии.

В първата част на изборния ден наблюдатели бяха възпрепятствани да извършат наблюдение на работата на някои районни избирателни комисии. Такива са случаите с РИК в Благоевград, Стара Загора и 23 МИР София. Във втората част на изборния ден определени затруднения с достъпа до информация бе констатиран в РИК Велико Търново и 25 РИК в София.

В много случаи секционни избирателни комисии (Сливен, Бургас, Габрово, Белово, Благоевград) изискваха наблюдателите да оставят своите удостоверения в

определена секция или вписваха номера на конкретната секция върху документа (бел.: тези изисквания се отнасят за застъпниците, но не и за наблюдателите, които имат различни функции в изборния процес и по отношение на които съществуват други изисквания за регистриране). Очевидно това се дължеше на недостатъчно добро познаване на новите разпоредби в Изборния кодекс, определящи различен статут на наблюдателите и застъпниците, и съответно – различни изисквания за представяне на официалните документи, удостоверяващи статута им.

В тази връзка Асоциация „Прозрачност без граници“ се обърна с официално искане до ЦИК да издаде ясни инструкции за достъпа на наблюдатели до работата на РИК и СИК, за да не бъде ограничавана възможността за гражданско наблюдение в изборния ден. Във втората част на деня достъпът на наблюдатели до работата на РИК, с изключение на Благоевград, бе осигурен. В РИК-Велико Търново наблюдателите не са имали достъп до работата на комисията в значителен период от време – от 13 ч. до 17 ч.

Секционни избирателни комисии от различни райони на страната прилагат противоречива практика при регистрирането на застъпници, представители на политически партии и наблюдатели. Нерядко застъпници бяха вписвани в изборните книжа като наблюдатели на партии, каквато категория не е регламентирана в изборния закон.

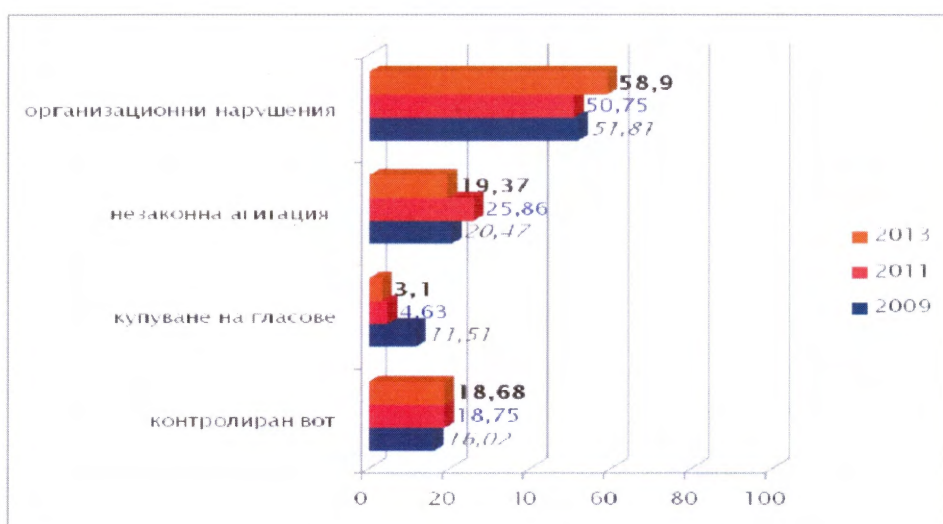
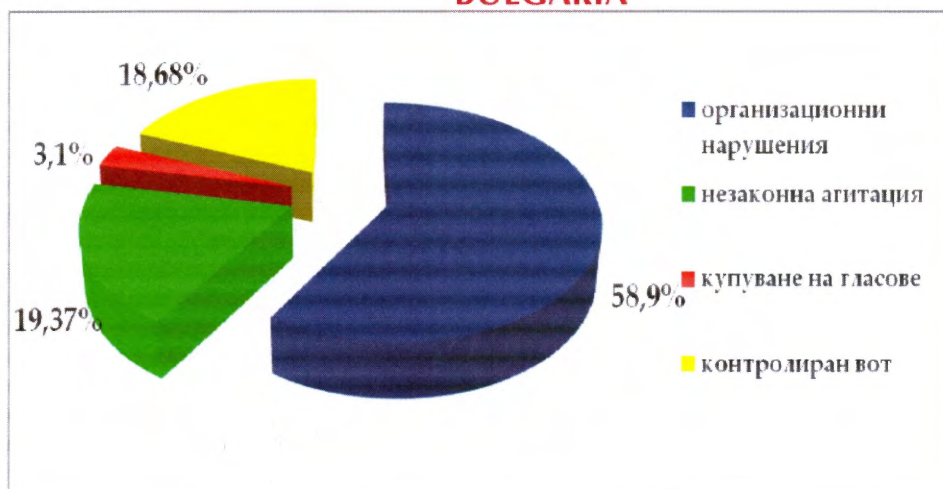
Като цяло, бе осигурен достъп на наблюдателите до преброяването на резултатите от изборния процес и получаването на копия от протоколите с изборните резултати. Изключение правят два случая от Пловдив, където наблюдателите не са получили протоколи.

В някои избирателни райони са констатирани проблеми с копирната техника (преди всичко свършване на тонерите в ксероксите или забавяне поради бавна работа на копирните машини). Такива проблеми са констатирани в област Благоевград (информация за около 40 секции), Пловдив (секциите в кв. Столипиново), Перник (три секции), Хасково (няколко секции), Видин (няколко секции), Враца, Русе.

ХАРАКТЕР НА КОНСТАТИРАНИТЕ НАРУШЕНИЯ

Наблюдението в изборния ден потвърди тенденцията, констатирана през 2009 и 2011 година – доминират организационните нарушения; прави впечатление, че нараства броят на сигналите за контролиран вот и появата на нови фигури за контрол върху избирателите. Докато на изборите през 2009 година водещ проблем бе изборният туризъм, през 2011 година – неточните избирателни/забранителни списъци и неправилно попълнени бюлетини, то през 2013 година нарушенията от такъв характер бяха изолирани случаи.

Резултатите от наблюдението показват, че делът на организационните нарушения възлиза на 58,9%, незаконната агитация 19,37%, купуване на гласове – 3,1%, а контролиран вот – 18,68%.

Динамиката на нарушенията в изборния ден на 12 май 2013 година показва следните тенденции: в началните часове на изборния ден водещо място заемат организационните въпроси (забавяне на работата на комисиите, попълване на състава на комисиите, допускане на външни наблюдатели), като в следващите часове от изборния ден се увеличават сигналите за незаконна агитация (устна агитация близо до изборните помещения, посещения по домовете, разпространение на агитационни материали, включително и поставянето им на моторни превозни средства) и с напредването на изборния ден – контролиран вот.

Организационни нарушения

Наблюдението на дейността на избирателните комисии показва, че все още остава проблем недостатъчната организационна подготовка и обучение на членовете на секционните избирателни комисии. Докато Централната избирателна комисия положи усилия да отговори по-адекватно на препоръките за повече прозрачност и по-

ефективна комуникация с наблюдателските организации (в сравнение с 2011 г.), то критичен остана въпросът с навременната и ефективна организация на обучението на районните и секционните избирателни комисии.

Членове на РИК и СИК не бяха запознати в детайли със законовите разпоредби и не спазваха стриктно процедурите за боравене с бюлетините и изискванията за регистриране на различните категории лица, наблюдаващи изборния процес (наблюдатели на неправителствени организации, застъпници, представители на партии и коалиции).

Основен дефицит в работата на секционните комисии бе не съвсем стриктното спазване на изискванията за боравене с бюлетини – често срещана практика бе предварителното отделяне и подпечатване на бюлетините (за разлика от последните избори, когато основен проблем бяха избирателните списъци и работата с тях). Тези действия са мотивирани с необходимостта от по-бърза оперативна работа на комисиите, но на практика не представляват стриктно следване на методическите указания на ЦИК за боравене с изборните книжа. Предвид скандала с намерените бюлетини с неустановен произход и предназначение, появил се в медийното пространство в деня за размисъл, тази процедура следваше да бъде стриктно спазвана, за да не възникват основания за допълнителни въпроси и противоречиви оценки по темата.

Вторият дефицит в работата на СИК е резултат от недобрата работа на РИК по регистрация на застъпници, представители на политически партии и наблюдатели. Масово през целия ден се получаваха сигнали за нерегламентирано присъствие на по-голям от разрешения от закона брой представители на различни формации. На практика се оказа реален проблемът, за който Асоциация „Прозрачност без граници“ алармираше по време на предизборната кампания – не бе възможен ефективен контрол за спазване на изискването по един застъпник и един представител от политическа партия да присъства в изборното помещение (Кърджали, Пловдив, Смолян, Дупница, Благоевград, Монтана, Сливен, София и др.). В секция в кв. „Овча купел“, 25 МИР – София е констатирано присъствие на лица без обозначителни знаци за техния статут, които се намесват в работата на секционната избирателна комисия. Регистрирани са и случаи кметски заместник да присъства в избирателната секция, без да има регистрация (Вълчи дол, Варненско). Този тип проблеми могат да бъдат окачествени като организационни, но техните характеристики създават основателни съмнения за упражняване на незаконен контрол върху изборния процес и за контролиран вот.

Констатирани са единични случаи на подмяна на химикала за попълване на бюлетините с друг химикал с червен цвят (Монтана), непопълване на задължителните лични данни в избирателните списъци (Пазарджик), изнасяне на печат на комисия (Перник), непоставяне на втори печат върху бюлетините (Дупница). Получени са два сигнала за действия на членове на комисии, които се изразяват в подписване на бюлетините, преди да бъдат пуснати в урните (Добрич и Пазарджик). В 10-ти избирателен район (област Кюстендил – гр. Дупница) са получени сигнали за дублирани членове на СИК, които са излъчени от една политическа партия, и които не са отстранени от РИК през целия изборен ден.

В Стара Загора е констатирано наличието на грешно слепени кочани с бюлетини за два избирателни района в един общ кочан – за МИР Ст.Загора и МИР Враца.

Присъствието на наблюдатели при преброяването на изборните резултати е довело до повторно преброяване на бюлетини в секционна избирателна комисия в гр. Дупница – след грешно преброяване на бюлетини, и по настояване на наблюдателя да бъде извършено повторно броене на бюлетините, са отчетени 6 гласа за партия, за която при първото броене са отчетени 0 броя бюлетини.

В края на изборния ден в някои избирателни райони са констатирани проблеми с копирната техника. Те са свързани преди всичко със свършване на тонерите в ксероксите или забавяне на процеса поради бавна работа на копирните машини. Проблеми с недостига на тонер в касетите са констатирани в области Благоевград (информация за около 40 секции), Пловдив (секциите в кв. Столипиново), Перник (три секции), Хасково (няколко секции), Видин (няколко секции), Враца, Русе.

Контролиран вот

Контролираният вот е специфична категория, която обхваща специфични показатели за нарушения и/или престъпления срещу избирателните права на гражданите. Тя може да бъде индикатор за подготвено/осъществено купуване на гласове или за натиск върху гласоподавателите да гласуват (без заплащане) в съответствие с волята на други лица.

Сигналите за контролиран вот, получени в рамките на изборния ден, открояват три основни групи лица, осъществяващи контрол: представители на работодатели, които упражняват натиск върху икономически зависими от тях лица с цел да упражнят правото си на глас в подкрепа на предпочитан от работодателя кандидат; местни политически лидери или представители на местната власт, които разполагат с властови ресурси и влияние на местно ниво; неформални лидери на общности, които живеят с ограничени икономически ресурси и са социално уязвими.

В рамките на изборния ден са наблюдавани практики за контрол върху избирателите, които са осъществявани и на предходните избори: присъствие на застъпници или на лица, които съпровождат групи от избиратели до избирателните секции; организиран превоз с автомобили на групи избиратели; заплахи от работодатели с уволнение или с други икономически санкции; присъствие на ръководители пред секциите в качеството им на застъпници на кандидат.

През 2013 година прави впечатление присъствието на представители на местната власт – кметове на малки населени места, кметски наместници, които упражняват натиск върху избиратели да гласуват, но също така и възпрепятстват избирателите да упражнят правото си на глас (сигнали за това са получени от населени места в област Сливен).

Най-често сигнали за контролиран вот в рамките на изборния ден са получени от Сливен, Кюстендил, Шумен, Кърджали, Благоевград, Добрич и Монтана.

Сред другите опити за въздействие върху избирателите и контролиран вот са постъпили сигнали за:

- извозване на гласоподаватели до избирателните секции (Варна, Добрич, Пловдив, Плевен, Монтана; Плиска, Шуменско; Славяни, Ловеч; Варна);
- допускане на придружители, без да се представят удостоверения за увреждане на придружаваните лица (с. Драганово, Бургас);

- провеждане на инструктаж от страна на кмета и секретаря на кметството за кого да се гласува (Кърджали);
- агитация от кмета в полза на политическа партия (с. Памукчи, Шуменско; село Росалско, Кърджали);
- застъпници придружават гласоподаватели до СИК и провеждат инструктаж в двора на училището (Кюстендил);
- събиране на лични карти (Кюстендил) и опити да се гласува с чужди лични карти (с. Русалско, Кърджали);
- поставени образци на бюлетини с отметки за правилната партия (Благоевград, Ямбол);
- необясним брой ефективно упражнили правото си на глас избиратели в рамките на кратко време (Плевенско);
- опит за подмяна на бюлетина от гласоподавател (Добрич);
- разкриване тайната на вота (Добрич, София, Велико Търново);
- заснемане на бюлетина (Самоков);
- масирано присъствие застъпници на една политическа сила с обозначителни знаци (Благоевград);
- постоянно присъствие на лидер в ромската общност, който контролира гласуването пред СИК (Шумен, Монтана).

Купуване на гласове

Опитите за купуване на гласове са с най-голям интензитет в районите на Сливен, Плевен, Кюстендил, Благоевград, Бургас. Новата и най-нетрадиционна форма за купуване на гласове е регистрирана в Свищов – раздавани флаери с покана на дискотека след правилен вот от страна на студентите.

Незаконна агитация в изборния ден

В рамките на целия изборен ден наблюдателите констатираха и нарушения на правилата за агитация в изборния ден. Най-често срещаните форми са:

- директно обаждане до гласоподаватели на лични телефони (Ловеч);
- наличие на агитационни материали до избирателните секции (Стара Загора);
- директна реклама с тениски на конкретни партии (с. Радовене, Враца);
- агитация с рекламни автомобили на политически партии;
- посещения на кандидати в избирателните секции
- раздаване на специални скреч карти с информация за партия, за която следва да гласуват избирателите (Русе).

Сигнали от граждани на безплатната телефонна линия

През деня нараства интензитетът на сигнали, подадени от гражданите на безплатната телефонна линия относно:

- продължаваща нерегламентирана реклама в интернет пространството, необучени членове на СИК (Перник);
- трудно достъпна среда и липса на информация за хората с увреждания в район Подуяне (София);
- масови сигнали от граждани и за неправилно боравене на членовете на СИК с бюлетините – непоставяне на втори печат, предварително подпечатани бюлетини (София);
- некоректно отношение към гласоподаватели от служители в постоянните представителства зад граница (Хелзинки, Финландия);
- масов контролиран вот (Котел и с. Телерик, Добрич);
- организирана смяна на лични карти на ромско население в с. Каменар (Варна) и подготовка на купуване на гласове.

В заключение, част от констатираните нарушения представляват съществени отклонения от утвърдените стандарти в изборния процес – това важи за нарушенията, свързани с директно купуване на гласове и с оказване на въздействие върху избирателите да упражнят или да не упражнят правото си на глас. Тези нередности предизвикват безпокойство за наблюдателите на Асоциация „Прозрачност без граници“ и дават негативен отпечатък върху изборния процес в страната. За да бъдат ограничени и преодолени основните дефицити в изборния процес, е необходимо да бъдат предприети действия в четири основни насоки:

1. Промени в изборното законодателство, осигуряващи нов подход за съставянето на избирателните списъци, занижаване на високите изисквания за регистриране на кандидатите, широк безплатен достъп на регистрираните кандидати до медиите и др.
2. Промени в практиката на институциите по приложение на изборното законодателство, които да доведат от по-ефективно взаимодействие, повишаване на прозрачността и отчетността в тяхната работа, както и до по-нататъшното развитие на капацитета на изборната администрация на основното ниво – секционни избирателни комисии.
3. Промени в медийната среда, гарантиращи реализирането на принципа на политическия плюрализъм, широк достъп на регистрираните кандидати до медиите, пълноценно предоставяне на информация и гаранции срещу монополни позиции на медийния пазар.
4. Търсене на консенсус между политическите партии за реално прилагане на мерки срещу злоупотребите в изборния процес.

Пълният текст на доклада, съдържащ изчерпателни данни с резултатите от наблюдението, анализ, оценки и препоръки, ще бъде публикуван в рамките на международно утвърдените стандарти за оповестяване на доклади от наблюдение на изборния процес – в рамките на месец юни 2013 година. Докладът ще бъде

**TRANSPARENCY
INTERNATIONAL
BULGARIA**

38

представен публично и публикуван на официалната интернет страница на организацията: www.transparency.bg, както и на сайта на инициативата за наблюдение на изборния процес: www.samizbiram.bg.

27 май 2013 година

гр. София

АСОЦИАЦИЯ „ПРОЗРАЧНОСТ БЕЗ ГРАНИЦИ“

TRANSPARENCY INTERNATIONAL – BULGARIA